

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-uteza 5. sz.)

A három százados ünnep emlékére.

melódia „szere t, imá d ma gasz ta l.“ *Költ*

Leborulunk előtted,
Imá dandó Isten
Magaszta lju k nagy neved
Ez áldott ünnepen.
Szent lelked ajándéka
Vallásos szent hitünk,
Ezért most és mindenha
Áldunk, dicsőítünk.

Világosság forrása,
Bölcsesség kutfeje,
Szeretetnek áldása,
Igazság szentsége
Van e hit szentélyében
Számunkra letéve.
Élni, halni e hitben
Lelkünk üdvössége.

Világosság — ezt mondád —
Legyen földön s égen!
A nap s ész lángja tört át
Tüstént a sötéten.
Igy lett a hit szabaddá,
A mely a mi hitünk.
Szent lelked tette azzá.
Áldunk dicsőítünk.

Földi dolog folyása
Sujtszon bár gonoszul,
Lelkünknek szabadsága
Megmarad vigaszul
S földi jót is ad Isten
Nagy kegyelmessége.
Élni, halni e hitben
Lelkünk üdvössége.

Három század mult el már,
Hogy hitünk szabad lett.
Azóta vert a sors bár,
Mégis gyökeret vert
Mindnyájunknak szívében
Ama nagy gondolat:
Egy az Isten az égben,
Földön és föld alatt.

Ihletve szent lelkedtől
Kérünk téged Atyánk,
Tekints le szent egedből
Kegyelemmel reánk,
Légy a hitnek védője,
Hogy éljen szabadon,
S úgy terjedjen jövőre
Az egész világon.

Utóének.

Betelve szent lélekkel,
Ielki megnyugvással
S békével távozunk el,
Ily szent fogadással:
Isten e nap emléke
Szívünkben élni fog,
Míg a nap tiszta fénye
Az égen fenn ragyog.

Mikó Lőrincz.*)

Unitárius lelkész kör.

Az óra közelg, már itt is van, midőn mindenkinek meg kell próbálnia magát és fel kell vennie a pásztorbotot, hogy azt többé le se tegye.

Uj idő küszöbére léptünk. Rendkívül nagy a bizonytalanság, nagy az aggodás, hogy mi lesz ezután. Ki jő előnkbe és ki ad tanácsot, ki bátorít fel, hogy ne aggódjunk? Mindnyájan töprenkedünk, kiket a mindennapi kenyér keresése munkánkhoz szegezett. Felettünk a napok nagy eseményei észrevétlen elvonulnak, mert mi itt a földön elrejtettük fejünket a porba és homokba. Hol van a pásztor a ki gondot visel reánk? Hol van a mester a ki így szóljon: kövess engemet.

Az unitárius lelkészre soha sem várt nagyobb feladat mint most. Van okunk hinni, hogy ezt a nagy és nemes feladatot hiven megoldja mindenik, mert mi látjuk azt az aggodalmat, a mely eltölti keblöket a jövő nagy feladatait látva. Csak most ne legyen csüggedés! Csak most legyen éber, munkás és áldozatkész.

A munka egyesek kezében van, de a siker csak összesített erővel biztosítható. A többség óhajtását visszhangozzuk, midőn azt mondjuk, hogy a *lelkész kört* meg kell alakítani azonnal, hogy a könnyű és gyakori érintkezésre legyen meg az alkalom.

A közös tevékenység fonala az esperes urak kezében van. Kérjük ne ejtsék ki onnan hanem felvéve tegyék meg a lépést, hogy a mi megszűnt, a papi szék helyett, legyen lelkész kör a melybe mindenki megfordulhasson gondolatait közölve uj gondolatot, uj lelkesedést és buzgóságot nyerjen.

A király Kolozsvárt.

A legalkotmányosabb uralkodó I. Ferencz József cs. es kir. apostoli felség, Kolozsvárt járt és népét szept. 22-én legmagasabb kegyében részesítette azzal, hogy személyesen meglátogatta.

*) Mikó Lőrincz egykori jeles tanár hátrahagyott irataiból közöljük

E fényes látogatásról az ország összes lapjai tudósították olvasóikat. Mi, az örvendetes esemény megemlézésén kívül, csak arról kívánjuk értesíteni olvasóinkat, a mi minket mint egyházat közelebb-ről érdekel.

A Felső a tisztelgő küldöttségek között az unitárius egyházét is fogadta. A küldöttségben az egyházi és világi tagok szerencsésen oszlottak meg, s a papi palást és a diszmagyar ünnepi díszet kölcsönzött a szépszámu seregnek, melynek élén voltak főt. és Mélt. Ferencz József püspök ur, Mlt. Daniel Gábor és Mlt. báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok urak. Egyházi részről jelen voltak: Nagy Lajos, Kelemen Albert, Raffaj Domokos, Guidó Béla esperesek, Albert János, Péterfi Dénes, Mózes András, Boros György, Gál Miklós, Ferenczi Áron, Végh Mihály, Csifó Salamon, Gálfi Lőrincz. Világi részről: Fekete Gábor, Hajós János, Kozma Ferencz, Molnár Sándor, Kénosi Sándor József, Czákó László, Benkő Mihály, dr. Veress Lajos, Tordai Veress Sándor, Vajna Lajos, Zsakó János, Nagy György, Borbély Péter és Almási István. Az iskolák küldöttségében részt vettek: Boros Sándor igazgató, Kovács János, dr. Nyiredi Géza, dr. Gál Kelemen.

A küldöttség a Felső előtt négy sorban állott fel. A sorok jobb oldalán az egyháziak, bal oldalán a világiak állottak. A király a fogadó teremben egyedül volt, minden kíséret nélkül. A Bánffyszállóban az őrszemélyzet egy-két párból állott, nyilvános jeléül annak, hogy a Felső hű magyar fiai között egészen otthon érezte magát.

Egyházunk nevében a püspök ur a következő üdvözlést mondotta:

Császári és apostoli királyi Felső! Legkegyelmesebb Urunk, Királyunk!

Az unitárius vallás közönség nevében, annak megbízásából járulunk Felsőged legmagasabb színe elé, hogy alattvalói hódolatunkat a legmélyebb alázattal bemutassuk.

Mivel az egyházközségeink legnagyobb része az erdélyi részekben van s csak az újabb időben és pedig a felsőged dicső uralkodása alatt alakult néhány hitközségünk túl a Királyhágón is, így nekünk ritkábban nyílik alkalmunk testületileg megjelenni Felsőged előtt, mint más egyházaknak. Rendkívüli szerencsénknek tartjuk, hogy ezt most ismételten tehetjük, épen e városban, melyhez annyi történelmi nagy esemény fűződik és a mely vallásunknak is bölcsője volt.

De ha a jelzett ok miatt ritkábban adatik is meg nekünk az a nagy szerencse, hogy Felsőged legmagasabb színe előtt élő szóval kifejezhessük alattvalói legmélyebb hódolatunkat, szívünkben a hűség Felsőged legmagasabb személye, koronája és trónja iránt azért nem kisebb, nem gyengébb, mint bármely más egyházé,

mely magyar hazánkban a Felségedjógara alatt van és királyi kegyének kibeszélhetetlen áldásait élvezi.

Az unitárius egyház igaz nem nagy, de egy szív, egy lélek, a mely valamint az Isten imádását nem osztja meg, úgy Felségednek is osztatlan hódolattal és hazafiui törhetlen hűséggel adózik mindenkor:

Ezekről óhajtjuk most is biztosítani Felségedet a legmélyebb alázattal esedezve, hogy páratlan atyai szeretetének vallásközönségünkkel eddig is éreztetett melegét azzal továbbra is éreztetni s ez által minket boldogítani kegyeskedjék.

Magunkat személyenkint s egész unitárius vallásközönségünket Felségednek legmagasabb királyi kegyeibe ajánlva buzgó imával kérjük Istent, hogy tartsa meg Felségednek oly nagy, nemes és drága életét nekünk, a különböző egyházaknak s közös magyar hazánknek örömére és dicsőségére, népeinek hit- és nyelv-külömbőség nélküli boldogítására még nagyon számos évekig; soká éljen Felséged.

Erre Ő Felsége így felelt:

Köszönettel fogadom hódolatlukat és törhetlen hűségük biztosítását. Nem tekintve hűveik számát, jóindulatom hűfelekezetük iránt változatlan fog maradni mindenkor a mint nem kétlem, hogy hűveiknél is változatlanul fog maradni a trón iránti hű ragaszkodás és valódi hazafiság tanúsítása.

Ezt követőleg legmagasabb megszólítással tüntette ki a főt-püspök urat, kihez így szólott: *Örvendek, hogy egészséges, rég nem láttam. Miután a főt. püspök ur egy pár szóban válaszolt, püspök ur üdvözlétére czélozva a király így folytatta: Nem tudtam hogy Magyarország másik részében is vannak unitárius egyházak.*

A főt. püspök ur megadván a felvilágosító tájékozást kérdezte hogy *Budapesten is van templomuk.* Midőn a püspök ur igennel felelt meglepéddel intett. Ezután az első sorban állók mindenikéhez intézett kérdést: Nagy Lajos, Hajos János, Daniel Gábor, B. P. Horváth Kálmán, Fekete Gábor, Kénosi Sándor Józsefhez, végül megpillantván a két toroczkai követet azt kérdezte Borbély Pétertől: *Hová valók? Ugy-e az egész község magyar?*

Ezzel a tisztelgés véget ért.

Üdvözllet Ámerikából.*

A magyarországi unitárius testvéreknek.

Boston, 1895. aug. 19.

Értésünkre esvén, hogy a mi szeretett testvérünk Lyon H. Vilmos bostoni lelkész úr szándékozik meglátogatni önök hazáját,

* Ez a melegséggel és szeretettel irt czikk a zsinathoz volt szánva, de elkésve érkezett meg. Az E. K. Tanács a zsinati jegyzőkönyvhöz csatolta, mi nyilvánosságra hozzuk. Szerk.

megragadjuk ezt az alkalmat, hogy mély rokonszenvünknek és szeretetünknek kifejezést adjunk. Az ámerikaiak soha sem lehetnek indifferensek az iránt a hosszú küzdelem iránt, a melyet önök és atyáik a polgári és vallásos szabadságért folytattak háromszáz esztendő alatt, és mi sohasem adhatjuk fel azt a reményt, hogy az a derék küzdelem, a melyet önök a függetlenségért és a tiszta kereszténység terjesztéséért vívtak, egykor sikerrel fog koronázhatni. Mi már sokszor kifejeztük azt a kívánságunkat, vajha tisztelt püspökjük valamelyik főgyűlésünken meglelelhethetne. De ha nem is volt szerencsénk hozzá személyesen, mindig örömünkre válik, hogy üdvözetünket kifejezhetjük, s mindig felel az a tudat, hogy az ámerikai és a magyar unitáriusoknak egy és ugyanaz a céljok, t. i. szolgálni az emberiségnek és e földön minél tökéletesebb intézményeket állítani fel a vallásnak és a polgári kormányzatnak. Mély tisztelettel

Batchelor György,

a nemzeti tanács elnöke

s az ám. unitárius társulat titkára.

A mit pénzzel nem lehet megvenni. V · E

„Adnék ezer forintot, ha úgy tudnék hegedülni, mint ez“, így szólt egy hangversenyen egyik jelenlevő, midőn egy nem valami kitünő zenészt végig hallgatott. De ezt az ügyességet tizezer, egy millió forintot, sőt a világ minden kincsén sem lehet megvásárolni. A művész nem volt oly kitünő, hogy párját ne lehetett volna találni sehol, s valószínű, hogy magának a megjegyzőnek is épp olyan kitünő tehetsége volt a zenére; de a siker, mely után esengett, csak hónapok és évekig tartó buzgó gyakorlás által lett volna megszerezhető. Mindaz pedig, mit a pénz egy vagy más tekintetben tehet, csak annyi, hogy a tanulásra alkalmat s a gyakorlatra időt szerez.

Egy milliomos, ki nem tudott egy tisztességes levelet írni, sőt nevét is alig tudta leírni, midőn már öreg volt, szívesen áldozott volna fel ezer forintot, ha a szépíráshoz szükséges ügyességet a piacon meg lehetett volna venni. De az eféle ügyesség megszerzésére sem a királynak, sem a vagyonnak nincsen kiváltságos útja. Midőn halljuk, hogy valaki azt mondja, hogy sokat adna, ha valamely dolgot megtehetne, kétségbe vonjuk panasza őszinteségét, tudván, hogy arra neki megvan a kellő tehetsége. Ha pénzzel tudományt és ügyességet lehetne szerezni, akkor bizonyára a gazdagok lennének a legtudósabbak. Vannak olyan dolgok, melyeket pénzzel nem lehet megvenni. Nem lehet pénzzel megvenni a *szeretetet*. Sok hajlék van, a melyik gazdagon el van látva mindazzal, a mit csak pénzen be lehet szerezni; de a melyek nincsenek, s soha sem is voltak megáldva szeretettel. Valóban, minden szerző-

dés között legszegényetesebb a *pénzházasság*. Lehet arany jeggyűrű az ujjakon, de a szívet aranyba foglalni nem lehet.

Egy másik, a mit pénzzel meg venni nem lehet: a *jellem*. Luther lelkét a római bűnbocsánatok szegényletes árulása felháborította. Azt állították, hogy a vétkek büntetése alól pénzért ki lehet menekülni; és a merész szerzetes felemelte szavát a pénz szerzés emez aljas módja ellen. Ehez hasonló ámitás volt az is hogy a szentek érdemeiből a bűnösök erkölcsi fogyatkozásait ki lehet egyenliteni. Azt mondták ugyanis, hogy a szentek érdemeiből félre van téve, egy nagy alap melyből a töredelmes gonosz emberek részesíthetők. De — kijelentjük, hogy egy törvény csakis annyiban általánosan jogos a mennyiben *erkölcsi* értékkel bír. A jellem ép úgy nem ruházható másra, mint a zene-ismeret vagy a szép írás mestersége. Oly valami az, melyet magának az egyéni léleknek kell megszerezni — ha azt akarja, hogy sajátja legyen.

A prot. egyház elvetett néhányat a római egyház tévedéseiből; de mégis hirdet egyet, mely valóban komoly és félrevezető. Azt hirdeti, hogy az üdvösséget, miként régen úgy ma is meg lehet vásárolni. Azt tanítja, hogy a Jézus érdeméből lehet juttatni a bűnös lelkek megváltására. Pedig ha Jézus hirdetett valamely igazságot, a mihez kétség nem férhet, ez bizonyul annak az ellenkezője. Örök igazság az hogy az érdem gyümölcseit az emberek kell hogy megszerezzék hogy az üdvösséget nem lehet pénzzel megvásárolni. Beszámítani egy ember becsületességét egy másiknak ép oly csalás, mint az, ha Liszt művészségét egy kezdő zene-tanulónak számítjuk be. A Krisztus jellemét lehet másokkal közölni, de azt erkölcsi vétség nélkül senkinek beszámítani nem lehet. Az csak közölhető az emberekkel, midőn t. i. az ő kegyelme és hatalma őket megihlet; az iránta való tisztelet félelemben tartja s ez a tiszteletre és iránta való engedelmességre készíti. Krisztus megváltja az embereket a bennök való lakozás által. A megváltás hosszú küzdelem eredménye, nem pedig vásár.

Angolból.

Nagy Sándor.

Zsinat után.

Mind ez ideig nem hallottunk hirt arról, hogy a zsinattartó kör szándékoznék valamely emlékkal örökíteni meg a zsinatot. Eddig szokásban volt a zsinati imák és beszédek összegyűjtése és kiadása. Most??

Az „Erdélyi Hiradóban“ egy egyháztanácsos a zsinat tartást elavult intézménynek nevezte s elhagyandónak mondja. Ugyanott egy másik — igen helyesen kifejtette hogy a zsinatot magasabb szempontból kell tekinteni, ő nagyon is üdvös intézménynek látja.

Mi az új időt tekintjük s azt mondjuk hogy ez még inkább megköveteli hogy a status mozgó alkotmány legyen a melyet most itt majd amott lásson, halljon, érezzen a közönség.

Igaz hogy költséggel jár, de hát ezen nem lehetne segíteni? szerintünk a zsinatot tartó körtől csak azt kellene megkivánni, hogy rendezze, előkészítse a dolgokat. A vendéglést egészen arra szorítanók, hogy mindenkinek legyen módja a pénzért mérsékelt áru tisztességes ellátásban részesülni. Legfennebb annyira ha engednénk előzékenységet, hogy a hivatalból megjelenni köteles egyéneket vendéglje meg a kör. Ennek tudjuk okát adni, ha szükséges, de ettől is elállunk, ha a többség kívánja.

Egy két dolgot megkivánnánk. Éber figyelmet a vendégek iránt, hogy kiki érezze a magyar szivélyes vendéglátást ha pénziért is, de azon megbotránkoznánk ha a vendégszeretet odáig soványodnék, hogy a diszbandériumba, vagy a diszfogadáshoz csak pénzért adnák lovakat szekerüket a székely gazdák. No ha erre kerülne a sor akkor csakugyan meg kellene gondolni kétszer is, hogy falura menjünk-e zsinatozni.

Az is kívánságunk volna, hogy a népnek minden alkalom megadassék arra, hogy halljon és lásson Mi Bölönben — nem tudjuk mi okból — csak itt-ott láttuk egy-egy bölöni hívünket, s az már valósággal meglepett, hogy a püspökjüket jubileuma alkalmából a bölöni hívek nem kívánták látni és egy pár szóval köszönteni. Hiszen a házi gazda mégis csak szokott mondani a vendégének egy jó szót: ha megtudja, hogy nevenapja van!

Nem adhatunk igazat az „Aranyosvidék“ Betai nevű írójának — többek között — abban sem, hogy az esperesi vizsgáló székeket el kell törölni. Mi azokat is olyan szemmel nézzük mint a zsinatot. Lehet hatástalan s haszotalan ha úgy intézik, a hogy Betei írja: hogy a pénztárnoktól — a ki rendesen falusi ember — a számadást elveszik s lemásolják, s aztán megkérdezik, hogy az épületek milyen állapotban vannak? Ez csakugyan nem visitatio s ettől nem is veszünk normát, hanem veszünk attól, a melyik az egész gyülekezet tudtával dolgozik, ünnepet csinál a népnek s hasznos munkát az egyháznak, mert elmegy a templomba s ott vele imádkozik, oktatja, s buzdítja, elmegy a gyűlés terembe s ott számba vesz mindent, s a középületek hogy-létéről nem kérdezősködik hanem megnézi. Az ellenőrizés soha sem avul el, s ha az esperesi vizsgáló székek mindig megfeleltek volna feladatuknak, most nem így állanánk.

Bétai törölni akarja a közügyigazgatót s szervezni akar hit-tan felügyelői állást. Mi azt ajánljuk, hogy hagyjuk meg a közügyigazgatót s tegyük közügygyé a hitoktatást s tegyük kötelességévé annak ellenőrzését.

A kolozsvári egyik papság eltörlése kérdését felveti B. azért, hogy a felügyelőnek adja a fizetését, de téved ha azt hiszi, hogy azt a papot segélyalapból fizetik. Az államsegélyből 600 frt, a kolozsvári eklésiának megy, de annak fejében az eklesia 400 - 500 frtot fizet egyházi közczélra. Itt segélyről alig lehet szó, s méltánytalanságról éppen nem!

B. új esperességet akar állítani Magyarországra. Miért? Azért, hogy egygyel több legyen? Hiszen most mondá, hogy az esperesi vizsgálószekeket el kell törölni. Hát miért kell esperes ha nincs munkaköre?

A felsőfehérekör kibővítése nem új eszme, s van pártolója is, de nagy baj, hogy Bölön, Nagy-Ajta, Vargyas nem igen voltak hajlandók arcsatlakozásra. Az „Erdővidéki Egyházkör“ elnevezés nem lenne rossz. A kereszturkör megosztását nyílt kérdésnek tekintjük.

„Hivatalos lap“ kell, ezt írja B. s ajánlja, hogy az „Unitárius Közlöny“ ilyené alakíttassék. Nincs kifogásunk az ellen, hogy ilyen rovatja is legyen, megfelelő támogatás mellett.

A papi nyugdíj javítását is sürgeti B. Helyes, de tévesen itél a tanári nyugdíj alapról, mert a mi meg van, ez 40 50,000 frt alaptőke, s abból a tanár 40 évi szolgálat után is csak 600 frtot kaphat. Az állam még nem nyilatkozott. Nem tudjuk, mi lesz a jövő Jelenleg még mindenki az egyházi nyugdíjintézet tagja. Nagyon óhajtjuk mi is, hogy a papi nyugdíj javíttassék, mert felette csekély, de azt ne feledjük, hogy a tanár kizárólag a nyugdíjra van utalva, mert a kinek tiz hónapon keresztül minden napra megszabják, hogy mit dolgozzék másnak, az magára ugyancsak keveset gondolhat

Erkölcsei élet.

Nem czélom elősorolni, hogy a pompa s fényezés miként harapódzik el a nép minden rétegében, — gomba módra terjed az erkölcstelenség; nem, — hogy a pompa után vágyó nő, hogy mást utánozhasson az öltözetben, miként bocsátja áruba legszentebb kincsét a szeut erkölcsöt. — De szólok a vasárnapról parancsolat áthágásáról és a káromkodásról. Mert, a kinek parancsolatja ez: „ne lopj, ne paráználkodjál;“ annak parancsolatja az is: hogy „a

szombat napot meg szenteljed“ stb. és hogy „*a te uradnak istenednek nevét hiába felne vedgyed.*“

. . . Eljő a vasárnap, melyről azt mondja a parancsolat: „megemlékezzél, hogy a szombat napot megszenteljed ne tégy akkor semmi dolgot“ stb

De Fájdalom! hogy ezen parancsolat szava korunkban csak írott malaszt; mert vasárnap is kiki mezei munkája után lát; vagy a ki mire hivatott, abban foglalatoskodik; kinn az utcán zörög a kocsi, pattog a béres ostora; a korcsma és pálinkásboltok nyílt ajtaja becsalja a templomba menők egyrészét, kik aztán ott haszontalan beszédekbe elegyedvén, nem hallják a templomba hívó harangok buzdító szavát. Így aztán, ha reggel nem is, délután, a puszta falak s üres padok visszhangozzák a lelkesz szavait.

. . . Sok gyermek káromkodáson tanulja meg a beszédet, mely utóbb a korcsmák tivornyái közt természetévé válik Némely szülők gyöngédségből vagy gögből vakok és siketek; nem látják fiok erkölcstelenségét, s nem hallják trágár beszédit; s a helyett, hogy a gyermeket helytelen magaviseletéért megfeddenék, — inkább így szólnak gögösségükben: ki ne térj magadnál szegényebb s alábbvaló ember előtt. A szegényebb sorsuak között szinte vannak, kik így biztatják gyermekeiket: — le ne hadd magadat nézni fiam, hisz te is vagy olyan ember, mint az a gazdag stb.

Pedig annyi csapás és kedvetlen történet után le kellene mondani korunk vétkéről az erkölcstelenségről, és annak emlékére, hogy éhenhalókká s földön futókká nem lettünk, hogy a balsors annyi csapása alatt hazánk alkotmányos szabadsága el nem vészett, a vasárnapot nem baromhoz, hanem a keresztényhez illő módon kellene megünnepelni, s a káromkodás és a trágár beszédek helyett az *Isten dicséretét* kellene szánkba venni. *Adjuk meg az Istennek a mi Istené: úgy lehet biztos reményünk arról a mi magunké.* Csakhogy, a roszt nevelésből származott nyavalya példaszerűleg ragad a társadalomban, sem a szép sem a komoly szó nem használ.

De hát nem lehetne e bajon segíteni?

Talán igen?! Hisz a polgári törvényekben is gondoskodva van ma már arról; vajha ne lennének azok hatásukban „pusztában elhangzó szavak!“ Mert elleukező esetben e bűnök el nem nyomathatnak. A templomban ostromolják ugyan a bűnt, de legtöbb esetben olyanok hallgatják az *igét*, kiknek szüksége nincs a tanításra, mert hisz ők a vétekben nem is annyira leledzenek; a kikre ráillenék a tanítás: Isten tudja, hol vannak szerteszt?!

Birsággal kell a nép közt szokássá varázsolni a kötelességet, és a szokás utóbb majd természetévé fog válni, és pedig olyanná, a templomi komoly beszédek hatásával, hogy kötelességét önként teljesíti s szentnek tartja minden ember. Egyleteket, intézeteket

kell alakítani a szerencsétlenek javítására, és minden áron azon kell lenni, hogy az erkölcstelenség elleni fegyver a nép sajátjává legyen, mert, ha büntetésre méltó, a ki bünt követ el, méltóbb rá az, ki a bűn elkövetését megakadályozhatta volna és nem tette

Polgárdi.

Berki József,
földész.

Halad-e az emberiség?

Ha e kérdésre alaposan feletet akarnánk adni, nem egy rövidke cikkett kellene a kedves olvasó elé tárunk, hanem egy nagy fokos vagy több kötetes művet számos képekkel, a mely magában kellene, hogy az emberiségnek idáig kimutatható összes működését illusztrálja a régiségek összes muzeumaiban látható emberi művek hű képével.

Minthogy ez tölem sem kitethető, s e kis közlönnytől sem: sietek a kérdésre való felelethez egy parányi adattal járulni, a mely alkalmas lehet támogatni másoknál is azon fölfogást, hogy noha az emberiség múlt nagy alakjai sokat tudtak, mégis a mai kor gyermekei a positiv ismeretekben ama nagyok fölött állanak, s a mai nagyokat a jövő kor gyermekei fogják fölülmulni. Tudom jól, hogy a szellemi tunyaságban sinylődöket, a kik oly lelki gyönyörrel hangoztatják „Nincs semmi új e nap alatt“ sem e cikkekcskével, sem kötetes művekkel nem tudnám meggyőzni arról, hogy az emberiség sorsa haladás. Mert a kik ezt tagadják, éppen azok, a kik eme haladáshoz nem csak nem járulnak egy mákszemnyivel sem, de sőt még örvendeni sem tudnak az emberi szellem egy-egy új alkotásán. Az ilyenek szerint az emberiség haladása csupa látszat, éppen mint egy mozdulatlan tengely körül forgó kerék egyes falainak mozgása, a mely majd alul, majd fölül van, de eredeti helyzetében.

Az ilyenek szerint az emberiség 95 százalékanak összes erkölcsi cselekvése semmi másban nem állhat mint az ilyen vagy olyan fétiszmadásnak nagyon könnyü munkájában.

Ezt az emberiség haladását tagadók magasztos idealismusnak tartják, a melyet a bűn megsemmisíteni akarna az által, hogy ama könnyü munka helyett a természet ellen való együttes küzdelmet teszik mindenkinek köteleességévé, hogy így a természetet az emberiség szolgálatára lehessen kényszeríteni.

Meglehet New-Zealand szigetének vad lakóji is, a kik egy félszázad előtt még az ember húst tartották a legizletesebb sültnek, szintén bűnnek tartották volna, ha valaki közülük azzal állott volna elé, hogy hagyjenak föl az emberhús evéssel, műveljék meg a földet s kényszerítsék hogy az őket egészséges eledellel lássa el.

A gondolkozó és észlelő emberre nézve, még ha maga nem is tudja valami önálló új alkotással szolgálni az emberiség jobb

ügyét, a haladást, a „Nincs semmi új a nap alatt“ nagyhangzású mondás csak annyiban igaz, hogy az anyag és erő csakugyan nem új, hogy sokak mai szellemi tunyasága sem új, hanem igen nagyon régi. Ha a legrégibb kortól a legközelebbi múltig az emberiség nagyjait mind föl lehetne támasztani s egy kellőleg fölszerelt természet-tudományi muzeumban meghordozni: nem kételkedem, hogy idő sorban szépen bevallanék, hogy ha minden napra nem is, de minden emberkorra jutna valami új alkotás. És az a nagy bölcs és állam férfi, a kiről most japáni forrás után egy rövid esetkét beszélek el, igen örvendene, hogy őt ma egy 12—15 éves gyermek föltudná világositani abban, a miért őt, mert nem tudta megfejteni, a korabeli gyermekek kinevették.

Kúng-fu-the egyszer keleten bolyongva s két gyermeknek az égi nap felől vitatkoztát hallva ennek okát kérdezte. Egyik gyermek így szólt: A nap, keltekor az emberek közelében van, délen pedig azoktól távol. Ezért van az, hogy ha a napot fölkeltekor szemléljük, annak nagysága egy szekérnek keleti ernyőjéhez hasonló, míg déleu voltakor annak nagysága egy lapos táléhoz hasonló; mert a közeli nagynak látszik, a távoli pedig kicsinynek. A másik gyermek pedig így szólt: A nap fölkeltekor az emberek-től távol van, délben pedig azokhoz közel. Ezért van az, hogy a nap fölkeltekor nem melegít, délben pedig hősége a forró vízéhez hasonló; mert a közeli tárgy meleg, távoli pedig nem. Kung-fu-the meghallgatta az érveket, de megoldást nem talált: a miért is a gyermekek nevetve ezt mondták: „Ugyan kimonhatja hogy kegyelmednek tudományá van?“

Bálint Gábor

A szószék hatása.

V-E

Ne idealizáljunk, tekintsünk a dolgok mélyére, s tapasztalni fogjuk — sajnos — hogy még sem oly kedvező az eredmény, mint ahogy hinni szeretnők. A szószék mégis veszített régi eredményes hatásából, — a palást régi reverentiájából. Még évszázunk első tizeiben a lelkész szava szent volt, véleménye még a világi ügyekben is döntő befolyást gyakorolt. És ma? Bizony nem úgy van!

A szószékből elhangzó eszmék legtöbb esetben: „ut szélére vagy köves sziklára hullanak.“

És most kérdezzük: Mi ennek az oka? A korszellem; az anyagiak iránti előszeretet, a vallás iránti közöny; az élet nehézsége; isten tiszteletünk egyszerűsége stb. Ezek mind lehetnek okok, csak egyet feledünk el: magunkban keresni az indító okot,

erről hallgatunk, mert a „nostra culpa“ oly köpeny, melyet nem szeretünk mi magunk felölteni, még inkább méltatlankodunk, ha más adja ránk.

A szószék hatása, a papi tekintély hanyatlásának főforrását a „cura pastoralis“ kevésbe vételében, hogy ne mondjam, elhanyagolásában látom. Mert valljuk be, a „cura pastoralis“ ma, nem gyakoroltatik úgy, mint „a régi jó időkben“. Ma a lelkész — lehet kivétel — nem látogatja testi és lelki betegeit, szegényt és gazdagot, hogy irtson, gyomláljon, vigasztaljon, gyógyítson. Szóval a „cura pastoralis“ ma egy „terra incognita.“ Igaz, hogy nehéz a papi pálya s éppen a gyakorlati oldala nehezíti meg, midőn ily hangokat halluuk „a pap érje be a szószékkal“; ámde ne feledjük: *„hogy a jó pásztor életét adja az ő juhaiért.“* A pap lelkesedésének ily akadályokon megtörni nem szabad. Le kell győznünk az előítéleteket, miként legyőzte Jézus, a legnagyobb gyakorlati pap. De hogyan, minő fegyverrel? Mint Jézus, kitartással, türelemmel. Ugy, ha a pap, azt a meggyőződést teremti meg hiveiben, hogy nem személyi érdek, de hivei lelki életének tökéletesítése, nemesítése vezeti őt a papi gond gyakorlásában. De ott van a papi pályán mindnyájunktól megkövetelt „kigyói okosság,“ minden körülményt szorosán megvizsgáló értelem, azt érvényesítsük.

A szószék forrjon össze szorosán a hivek mindennapi életével, vegye onnan tárgyát, eszméit. Mert birjon bár a pap utolérhetetlen eloquentiával, ha magát hivei mindennapi életéhez nem alkalmazza, ha az azok életére beható körülményeket nem teszi tanulmánya tárgyává, beszédének csak felényi hatása van.

Legyen megengedve, hogy a példákat most elhallgassam.

Ne feledjük, hogy a pap orvos és pedig, a mi kényesebb, lelki orvos. És most kérдем: mig az orvos nem ismeri a betegség természetét, hogyan gyógyít? mig nem látja, nem vizsgálja meg a sebet; hogyan vág vagy kötöz? Hát még a felelősség? *„Ha a hitelent nem inted, meghal az ő álnokságában, de az ő vérét a te kezedből kicánom meg“*

Látogassa a lelkész szorgalmasan hiveit; szegényt, gazdagot, beteget, egészségest egyaránt.

Látogassa meg a szegényt, hogy a vallás szavaival könnyítse meg az élet terheit, s látván ezt, megtörje a gazdag lenéző büszkeségét. Látogassa meg a beteget, vigasztalja a haldoklót egy

jobb élet reményével, hallassa a megnyugtató szavait. Látogassa meg a kedveseitől a halál által megfosztott kesergőket, mert tudhatjuk magunkról, hogy ily körülmények közt érezzük leginkább a magunkra hagyatás borzasztóságát; s hogy a sebzett lélek a legfogékonyabb, s hogy a megtört szívre csak a vallás balzsama lehet az egyedüli gyógyszer. Körültekintő figyelemmel vizsgálja meg a hívők mindennapi életét mozgó hatásokat, a roszt kiméletes kezekkel irtsa, a jót ápolja. S vajjon ezt nem lehet megtenni a palást autoritása veszélyeztetése nélkül? Bizonyoságot kérek erre a tapasztalatokban megöszült fejektől, s látom az „igent“ ajkukon. Kimélettel, óvatossággal párosult kitartással, türelemmel visszaállíthatni a szószék régi hatását, a papi tekiutély fényét, s nem lesz okunk szüntelen zúgolódni a korszellem, a divatos eszmék, s az anyagi világ csábításai ellen. Templomaink vonzók lesznek — minden decorum nélkül — a mai egyszerűségükben is. S mikor volt arra nagyobb szükség, mint ma, mikor a felekezetenküliség réme ijeszt? Munkára, a hivatali teendők lelkiismeretes elvégzésére hív fel mindnyájunkat a kor szelleme. 300 év óta elmaradva nem voltunk, s most se lássa senki a „kicsiny serget“ a nemes harcban lankadni vagy éppen elveszni!

Hod-Mező-Vásárhely.

Nagy Lajos,
s. lelkész.

Irodalom.

Megjelent (Tordán, Harmath Józsefnél 1895) az az egyházi beszéd, melyet Gül Miklós toroczkói unitárius lelkész 1895. augusztus 26-án a bölöni zsinaton az új papok felszentelése alkalmával mondott. Szerző, úgy látszik, bizonyos lapoknak alaptalan s roszakarátú tudósításait akarta megecázolni, midőn e beszéd kiadásával sietett. E körülménynek lehet talán betudni a számtalan nyomdahibát, a mi a szöveget néhol érthetlenné teszi. Jób XI. 7. 8. *Az isten bölcsességének mélységét megtalálhatod-e? Magasabb a magas egyeknél, mit cselekedhetel tehát? Mélyebb minden mélységnél, miképen mehetsz végére?* versek alapján a természetet és társadalmat vizsgálja a vallásos szemlélet világánál. Egy cél van író előtt s ez a természettudományok által elért igazságok alapján egy eszményibb világfelfogás, az idealismus. Ez a törekvés éppen korunkban nagyon idokolt. A materialismus sivár szelleme ma már nemcsak a gondolkodásba fészkelte be magát, hanem ott van már az emberek lelkületében, érzés világában. De kétszeresen indokoltá teszi e törekvést az a szép alkalom, a melynél nyilvánult. Fiatal, idealis papokat int, oktat,

figyelmeztet arra az eszményibb világnézetre, melyet ő a sivár korszellem nyomasztó hatása alatt sem vesztett el. A bölcsélet le-szorította ideiglenesen a vallást a természet felfogás eszményibb teréről; a társadalmi jelenségek mechanikai magyarázata meg-ingatta az idealismus alapjait

Ez az egyoldalú irány növeli a tudást, de elhanyagolja az érzelmek, a szív világát, az erkölcsi élet tényezőit.

Ez egyoldalú tudományyal szemben az evangelium világá-nál keresi az isteni bölcsesség rejtett mélységeit a természetben, a történelemben s az ember lelki életében. Így is sok titok marad megfejthetlenül, de a törekvés biztos, céltudatos. A cél nem is az, hogy a mindenség titkait megoldjuk, mint a mai természettu-domány akarná, hanem az, hogy életünket magasabb erkölcsi célok érdekében érvényesítsük. A valódi tudományt nem vádolja, de igen a fenséges eszmék vezetése nélkül apró részletekbe vesző törekvéseket. A pap kötelessége az eszmények, az örök igazságok szolgálata. E szolgálatra hívja fel fiatal lelkéztársait

A gondolkodó sok igazat talál e beszédben. Helyesen ismeri el a természettudományok vívmányait; helyes úton jár, midőn ko-runk anyagelvi világnézetének, az elszomorító társadalmi tünemé-nyeknek okait, alapjait keresi s helyesek tanácsai, útmutatásai is. Egyeztet a két ellentétes világnézet között, de úgy, hogy egyik-nek érdekeiből sem enged semmit. Ismeri az eszközöket, módokat, látja a célt s félelem nélkül törekszik arra.

Élvezetes, tartalmas beszéd; örömmel, teljes készséggel ajánl-hatni olvasóink figyelmébe.

Dr. G. K.

Megjelent „A szószerk jövője.“ Egyházi beszéd. Az unitárius vallásközönségnek Bölönben 1895. augusztus 25-én tartott zsinati ünnepélyén a bölöni unitárius templom felszentelése alkalmával tartotta Boros György Ára 20 kr

A beszéd.

A beszéd éppen olyan közönséges, mindennapi foglalkozásunk, mint az evés, ivás, vagy az alvás, s következőleg ezzel is éppen olyan könnyen esünk tulzásba, mint azokkal. Nemcsak nagyvok, nagyétűek, nagyivok, hanem bőbeszédűek is vannak. Nehéz volna hirtelen eldön-teni, hogy melyik ártalmasabb magára a tulajdonosra nézve. Szerintünk a bőbeszédűség rossz dolog azért, mert sok idejét rabolja el mind a beszélőnek, mind a hallgatónak, de veszedelmes azért mert a ki belé-szokott az nem válogatja szavait, sokszor mond sértő, illetlen káromló szavakat, sokszor árulja el a legnagyobb titkot, szegi meg a legszentebb fogadást, sokszor mondja igaznak azt a mit csak olyannak képzel, de nem tud valósággal. Igaza van a közmondásnak: hallgatni arany be-szélni ezüst.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Ferencz József püspök ur jubileumának emléklapja most van sajtó alatt. Tartalmazza a püspök ur életrajzát, arcképét, az összes beszédeket az emléktárgyak leírását stb. Megrendelhető szerkesztőségünkben. Ára 1 korona. E-1

— Nevünk. 1859-ben, vagyis az unio megvalósulása után azonnal gondoskodott az unitáriusok E Képviselő Tanácsa, hogy az egyház neve a változott viszonyoknak megfelelőleg változtassék. Kimondott (150 sz.), hogy az „Erdélyi unitárius Egyház vagy Vallásközösség“ elnevezésből az „Erdély“ hagyassék ki, s használtassék „magyar unitárius vallásközösség“ hazánkban a kiadványokban: „Unitárius Vallásközösség.“ Ezt a javaslatot az Egyházi Fő Tanács még ugyanabban az évben elfogadta s 10 sz. határozatával a használatát megkezdette. Az indítványt Nagy Lajos tanár tette volt. E-1

— A dicsőszentmártoni egyháznak a P Horváth Ferencz és neje P. Horváth Sofia által még 1802-ben hagyott szombati malomvámhasználati jog élvezete, melyet a jelenlegi tulajdonos megtagadott, bíróságilag biztosított. Az ügyben az E. K. Tanács még 1886-ban pert indított. A pert jogügysz Molnár Sándor vezette és pedig teljes elismerésre méltóan olyan tappintattal, hogy végül minden jogot megnyert. A szombati malomvám jövedelme $\frac{2}{3}$ részben a dicsőszentmártoni lelkész $\frac{1}{3}$ részben a mestert illeti s oly tekintélyes összeg, hogy a tulajdonos megváltási tőkéül önként 2000 frtot ajánlott fel. E-1

— Theologiai intézetünk növendékei, mint mindig ugy a jelen évben is kiváló kedvezményeket élveznek az intézetben. Mindenik egy-egy családdhoz jár ebédre, mint nevelő s többen vacsorára is. Ezenki ül az első éveseknek biztosítva van 9—17 frt, a felsőbb osztályuaknak 2:—27 frt havi jövedelm. E-1

— Theologiai facultus. Kolozsvárt a Bel és Külmagyar-utczák találkozásánál az ev. ref. egyházkerület egy hatalmas épületet emelt s abba helyezte az ev. ref. „Theologiai facultást“. Rendkívül nagy kényelemmel és pompával van berendezve s az a célja hogy az a egyetemi protestans ifjuságnak közös otthona legyen. A f. évre 78 ifjut vettek fel, kik között 33 theologus teljes díjelengedésben és ingyen ellátásban részesül. Ezek az ifju papok már megváltoztatják az evangéliumi ígét és azt mondják az én igám könnyű és gyönyörűséges. Mi csak azzal nem vagyunk tisztában, hogy ha a „theol. facultas“ elnevezésnek van értelme, mi a jelentőségük az ev. ref. jelzőknek. Ez azonban nem lényeges. E-1

— Seregélyesen Polgárdi szomszédságában. ottani s. lelkész Demeter Dénes, szept. 8-án volt. Nemesak őt, de a vele jött polgárdii hiveit is a legnagyobb melegséggel fogadták. D. e csinosan berendezett imaházukban „Adjunk hálát az atya Istennek“ élénklése után alkalmi imát, azután Luk. IX. 33. v. alapján építsünk három oltárt szívünkben“ alapján beszélt a vallásosság, haza szeretet, áldozat készségről. Azután urvacsorát osztott a rendes szertartás mellett új kenyérre. Részesültek 80—100-an (nem unitáriusok is). Az isten-tiszteleten a vidékről sokan voltak jelen urak és polgárok, hölgyek, kisasszonyok: sőt a Székes-Fehérvár tudósítója is. D. u. két órától kezdve közgyűlést tartottak, melyen gondnoknak választott egy évre városközi Janás János jegyző: Kürthy József pénztárnok: Kódmentsi János megyebizottsági választott tag, keblí tanácsosok: Bokros János és Csanádi János, kis kurator: Szücs János. A hangulat lelkes volt. E-1

— Oláhországban sok száz székely keres kenyeret és még több veszíti el becsületét, nemzetét, jövőjét és életét. Erről sokszor irtunk, de eleget nem írhatunk. Közlelebből Borbély György tanár az „Aranyos Vidékben“ mint szemtanu élénken rajzolja le az oláhországi magyarok helyzetét. A magyarság nagy részét elzüllött elemek teszik. Ugy velük, a magyar arra való, hogy nekik cseledjük legyen. Ellehet mondani, hogy a nőnemet Erdély termeli Oláhország számára. Mintha Magyarország nem teremne elég kenyeret nekik s elég értelmet a hatóságoknak, hogy bűnös kezöket vissza tartsa az utlevél gyártástól. Pedig ott is csak munkával lehet pénzt szerezni, pedig ott pénzzel sem le- E-1

het birtokot szerezn, mert idegennek nem adnak Lelkészek emeljétek fel szavatoakat!

— **Ezer év mesékö tése** Benedek Elek nagyszabásu könyvéből, az egyelőre öt kötetre tervezett Magyar Mese- és Mondavilágból, tudvalevőleg már megjelent a harmadik kötet. Most már a negyedik kötet füzetei jelennek meg egymásután s így bizonyos, hogy a milleniumra megjelenik mind az öt kötet. Legutóbb 5 füzetet kaptunk egyszerre (29—33), tele szebbnél szebb mesékkel és mondákkal, melyeket Benedek az ő páratlan mesemondó talentumával oly megkapóan mesél el, hogy nemcsak a gyermekvilág, de a nagyközönség is nagy lelki gyönyörűséggel olvashatja azokat. Ezekből a mesékből megtanulhatja az új nemzedék a tiszta szép magyar nyelvet s, ami különös előnye a könyvnek, pedagógiai szempontból is bátran adható a gyermekek kezébe. Maga a kultuszminiszterium is minden egyes kötetből több száz példányt rendelt az állami iskolák részére, s alig lehet találni művelt családot, hol a Mese- és Mondavilág meg ne volna. A Magyar Mese- és Mondavilág-ot az Athenaeum adja ki nagy díszszel. Minden kötetben száznál több eredeti illusztráció van Széchy Gyulától. Egy egy kötet ára 3 frt, de megrendelhető füzetekben is. Az öt kötet 50 füzetre oszlik s egy-egy füzet ára 25 kr., 10 füzet előfizetési ára 2 frt 50 kr.

— **Ozsváth Gábor** hévizi lelkész és esperes családja javára az E. K. Tanács 100 frt segélyt szavazott meg s azonkívül adakoztak Végh Mihály ravai lelkész gyűjtő-ívén 10 frtot. Főt. püspök ur ivén: Ferencz József 8 frt. Molnár Sándor 7 frt, Boros Sándor 5 frt, Kanyaró F. 5 frt, Nagy Gyula 5 frt, Filep István 8 frt, Benczédi G. 5 frt, Mikó Imre 8 frt, Mózes András 5 frt, Kovács János 5 frt. Összeg 61 frt.

— **Az Örálló** politikai protestans lap szeptember óta Debreczenben jelenik meg. dr. Bartha Béla jogakadémiai tanár szerkesztésében. Egyik számában egy lelkes cikket közölt az unitáriusokról, melynek egy részét jelen számunkban közöljük. A lap ára egész évre 6 frt. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— **A szentgerincei unitárius tanító** fizetését a vall és közokt. minister 400 frtra kipótolta.

Mithroviés Gyula sárospataki tanár Debreczenbe 300 szótöbbséggel megválasztották lelkésznek. Gratulálunk és jó sikert kívánunk.

Szerkesztői izenetek. „A példa vonzó hatása a nevelésben.“ Igen terjedelmes és egészen tanügyi lapba illő. Sajnálatunkra nem közölhetjük. Várjuk intézkedését. P. A. Szvaros. Mindkét gyűjtemény element. Váltsága három új előfizető. A „jelszó“, gyűjtsön maga mellé mindénki márom új tagot. **Dr. H. D.** Hogy Szer. megtette azt a ballépést elhiszem. Ott — hihető — a világot könyebben megnyeri, de mi azt kérdezzük a mesterrel, mit ér ez neki, ha a lelkét elvesztette? **K. L.**, né öngnk mély köszönetet mondunk a három új tagért. Lapunkat az első számtól kezdve megküldjük minden új előfizetőnek.

Az egyleti nyugtázást lapunk közelelbi számában folytatjuk

TARTALOM: A három százados ünnep emlékére. (Költemény.) Mikó Lőrincz. 169. l. — Unitárius lelkészskör. 170. l. — A király Kolozsvárt. 170. l. — Üdvözllet Amerikából. Bachelor György. 172. l. — A mit pénzzel nem lehet megvenni. Nagy Sándor. 173. l. — Zsinat után. 174. l. — Erkölcsei élet. Berki József. 176. l. — Halad-e az emberiség? Bálint Gábor. 178. l. — A szószék hatása. Nagy Lajos. 179. l. — Irodalom. 181. l. — A beszéd. 182. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 183. l. —